

Yeremján Hajk - duduk, Phasimjan Vacse - duduk
Műsorvezetők: Udumjan Lilit és Flórián Antal

Program:

- 10:00 óra** Koszorúzás az Örmény Keresztkőnél
(Budapest, V. ker. Petőfi tér, Duna-parti sétány)
- 11:00 óra** Megemlékezés az Örmény Genocídium 90. évfordulója alkalmából
Helyszín: MTA Vári Kongresszusi Terem
(I. ker. Budapest, Országház u. 28. sz.)
- 16:30 óra** Emlékkiállítás az Örmény Genocídium 90. évfordulójára
(rendezte az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)
- 17:00 óra** Gyászmise a Genocídium áldozataiért
Helyszín: XI. ker. Orlay utca 6. sz. alatt
az Örmény Katolikus templomban

A műsor támogatói:

*Csepeli Örmény Kisebbségi Önkormányzat és
XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat*

* * *

Az örmény holokausztra emlékezünk

Család és szolgálat

Ez a címe **Antal Dániel** önéletírásának, amelyet a bukaresti székhelyű Kriterion kiadó jelentetett meg, 1971-ben. A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején Romániában rövid időre a politikai nyomás, a cenzúra engedett egy kicsit, a szelepet egy kis időre megnyitották, és megjelenhettek olyan írások, amelyek addig nem. Emlékezzünk csak **Sütő András** *Anyám könnyű álmot ígér* című könyvére, vagy **Bálint Tibor** regényére a *Zokogó Majom*-ra, amelyek akkor jelentek meg, akárcsak az a könyv, amelyből az elkövetkezőkben többször is újraközlünk részleteket.

Több okunk is van erre, mert már a könyv bevezetőjében így ír 1970 végén Kolozsváron **Balogh Edgár**: A mi ötven évünk szempontjából(...) ismerjük a parasztnyomort és a külvárosiak megpróbáltatásait, itt azonban egy csöndesebb tragédia húzódik meg: a magát úrinak tudó középosztály leromlása. A földbirtokok előbb megszorítások közé, majd egy gazdasági válság örvényébe kerül, s a fiatal agrármérnök (...) a család szatmárhegyi szőlőjébe szorul, majd onnan is erdőmunkásnak szegődik el a teljes csőd következtében. (...) Katus, az asszony, örmény kereskedőpolgárok szívós kitartásával és szorgalmas gyakorlatiasságával segíti át férjét a bajokon.

Antal Dániel, akinek felmenői között volt **Ember Rozália**, majd forrón szeretett nagymamája **Bogdánffy Róza**, 1929 január 6-án vette feleségül **Gogomán Katust**, aki révén még számos erdélyi örmény családdal került rokonságba, és akikkel találkozhatunk a könyv lapjain.

(Pl. Tüzes Bálint, Kolumbán Antal, stb., stb.) És itt átadom a szót az önéletírónak:

„Kocsival átmentünk Szamosújvárra, hogy megismerjem a várost és Katus ott élő rokonait. Meglátogattuk **Mazachian Párszeghnét**, akinek a városban szőnyegszövő üzeme van. Bámulatosan szép szőnyegetek készítettek itt, és még csodálatosabb, hogy egyszerű falusi lányok a szakszerű vezetés mellett milyen ügyesen dolgoztak.

Szamosújváron a városalapító örmény családok leszármazottjain kívül 1916 után letelepedett örmények is élnek, akik Törökország örménylakta területeiről menekültek el a vérfürdő elől. Ilyen menekültek a **Mazachian**, a **Horenian**, a **Kozalian** család fejei. Mazachian elmondta nekünk, hogyan élte át a rémnepokot. A békésen dolgozó örmény városokat, falvakat csendőrök vezette felizgatott lovas kurdok rohanták meg, így az ő szülővárosát is. Az örményeket felszólították, halálbüntetés terhe alatt hagyják el házaikat, majd az öregeket, betegeket, fiatalokat és gyerekeket sem kímélve, a sivatag felé hajszolták őket. Aki nem bírta továbbvonszolni magát, otthagyták. Az akkor tizenhat éves Mazachian Jakab egy gyenge öregembert vett a hátára, és minden erejét megfeszítve cipelte. Az öreg kérte, tegye le, mert hiábavaló minden,

hagyja sorsára. Kértek a sivatagba, beesteledett, lezuhantak a homokra, sehol egy korty víz, egy falatnyi étel. Alig hajnalodott, tovább hajtották őket a sivatag közepe felé. Mazachian Jakab és öccse egymás mellett vánszorogtak, elhatározták, hogy elmaradnak, és megkísérlik elérni valamelyik nagyobb török várost, ahol elbújhatnak. A sors másképpen döntött. A nagy zűrzavarban Jakab elvesztette maga mellől öccsét, és sohase találta meg többé. Tovább vonszolta fáradt testét és sikerült elszakadnia a halálraitétek tömegétől. Eljutott egy kikötőbe, ahol felvették egy Európába induló hajóra. Párizs, Prága után jutott Erdélybe, ahol családot alapított. A sivatagba hurcolt örmények utolsó emberig elpusztultak, pár nap elteltével megszűnt az utolsó jaj, csend borult a tájra. A sakálok voltak ezeknek a szerencsétleneknek az eltemetői. Különös, milyen közömbösen fogadta azt az örmény-irtást a világ közvéleménye. Legfeljebb egy-egy szűkszavú sajtóközleményben adtak hírt a borzalmakról, és tudtommal **Franz Werfel** volt az egyetlen, aki Musa Dagh negyven napja című regényében örök emléket állított a halál birodalmában elpusztult népnek. De ez a könyv is csak 1933-ban jelent meg.

*A részletet közre adta B. Kovács Júlia Kincses Kolozsvárról.
(Antal Dániel munkásságára egy későbbi számunkban visszatérünk. Szerk.)*

* * *

Keresztény Szó

A Kolozsváron megjelenő katolikus kulturális havilap 2005 februári számát akár örmény számnak is mondhatnánk. A 32 oldalas, színes borítóval ellátott lap 6 cikke és számtalan fotó illusztrációja foglalkozik az örménységgel, az erdélyi örmény katolikusokkal, az örmény liturgiával. Külön büszkeség számunkra, hogy több anyagot az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetekből vettek át, mint például *Puskás Attila* örmény katolikus vikárius 2004. február 19-én a Fővárosi Örmény Klubban elhangzott előadását: *Az örmény egyház szerkezeti felépítésének teológiai és történeti kérdései* címmel, „Kevesen, hányatottan” főcímmel. A cikkeket *Szabó László* fotóművésznünk képei díszítik, az *Emléknaptár a genocídium 90. évfordulójára* kiadványunkból. Külön öröm az erdélyi örmény származású *Bodó Márta* szerkesztő tollából a lap hátsó borítóján olvasható kedvcsináló. Íme: (részlet a cikkből)

Kedves Olvasó!

Az erdélyi kultúrára, az erdélyi ember lelki-szellemi beállítottságára, világlátására jótékony hatást gyakorolt az a sokszínűség, amelyet környezetében a történelem fordulatainak köszönhetően megélt. Az erdélyi sajátosságok kutatói, a transzilvanizmus elkötelezettjei még a táj változatosságát is ide sorolják. Mindenképpen ide tartozó elem az a sajátosság, hogy Erdély földjén többféle nemzet fordult meg, kapott szállást és munkalehetőséget, telepedett le s vált a szellemiséget meghatározó tényezővé. Ezek közül most csak az örményekre utalok, akik híres püspökük, a Világosítónak nevezett Szent Gergely térítése nyomán elsőként lettek egészében keresztény néppé, s akiket hányattatott sorsuk hozott el előbb Moldváig, majd onnan Erdélybe vezérelt. Itt annyira otthonra találtak, hogy adottságaikkal és tehetségükkel egyrészt építették az itteni kultúrát, másrészt annyira beépültek a többségi magyarságba, hogy maradékaik ma legfeljebb magyar-örményeknek nevezik magukat, s sajátosságként csupán különleges liturgiájuk különbözteti meg őket az itteni katolikusoktól.

E lapszámunk több anyaga foglalkozik az örménységgel, elsősorban a katolikus egyházon belüli (jogi) helyzetükkel, liturgikus sajátosságaikkal. A közlés célja, hogy ismerjük meg a környezetünket, hogy lásunk, ne csak nézzünk, hogy tudjuk, kik azok, akikkel itt együtt élünk, kik és milyenek vagyunk. S hogy gazdagodjunk ezekkel az ismeretekkel...

Bodó Márta

* * *

Zsigmond Benedek

Alapismeretek az örmény liturgiáról

A szerző végzős egyetemi hallgató Budapesten. Latin és francia nyelvet, indológiát, elméleti nyelvészetet, filozófiát, középkori latin filológiát, koreanisztikát, buddhológiát tanult. 1997 és 1999 között Schütz Ödön, a nagyhírű armenológus tanítványa volt. Schütz halála után hagyatékát gondozta és katalogizálta. 1999 óta kutatja az örmény liturgiát és egyházzénét. Az örmény mise többféle kiadásán dolgozik. Az itt